

Otizme Dair Ne Biliyoruz? Profesyonel Gruplar Arasında Farkındalık Durumunun Analizi

What Do We Know About Autism? An Analysis of Awareness Levels Among Professional Groups

İD Meryem Macit Efe¹, İD Uygur Bayraktar², İD Emrah Gülboy², İD Şeyma Aker¹, İD Melis Elif Elçi¹, İD Feride Burcu Taflan¹, İD Miraç Barış Usta¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi Gelişimsel Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Samsun, Türkiye

ÖZ

Amaç: Otizm spektrum bozukluğunun erken tanınması ve gerekli müdahaleler için uygun sağlık birimlerine yönlendirilmesinde, özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin farkındalığı kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada, Samsun ilinde görev yapan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin otizm konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya 151 öğretmen ve usta öğretici katılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından Google Formlar aracılığıyla oluşturulan çevrimiçi anket formu ile toplanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için sosyodemografik bilgi formu, otizm ilişkili farkındalık düzeylerini ölçmek için ise Otizm Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların genel otizm farkındalık düzeylerinin iyi olduğu, ancak otizmin nedenleri ve otizmlili bireylerin sosyal ilişkileri gibi alt boyutlarda bilgi eksikliklerinin bulunduğu görülmüştür.

Sonuç: Elde edilen bulgular, otizmlili bireylerle çalışması muhtemel öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerinde otizm farkındalığını artıracak eğitim programlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, özel eğitim öğretmeni, okul öncesi öğretmeni, otizm farkındalığı

ABSTRACT

Objectives: Awareness of professionals such as special education and preschool teachers plays a crucial role in the early recognition of autism spectrum disorder and in directing children to appropriate healthcare services for timely intervention. This study aimed to examine the level of autism awareness among a group of special education and preschool teachers working in the province of Samsun.

Materials and Methods: A total of 151 teachers and master instructors participated in the study. The research data were collected via an online questionnaire created by the researchers using Google Forms. A sociodemographic data form was used to determine participants' demographic characteristics, and the Autism Awareness Scale was employed to assess their level of awareness regarding autism.

Results: Findings indicated that participants generally had a good level of autism awareness; however, they showed limited knowledge about the causes of autism and social relationships among individuals with autism.

Conclusion: The findings suggest that curriculum content and professional development programs for teachers who are likely to work with children diagnosed with autism should include targeted training modules to enhance autism awareness.

Keywords: Autism spectrum disorder, special education teachers, preschool teacher, autism awareness

Giriş

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), erken gelişim döneminde ortaya çıkan; sosyal ve iletişimsel becerilerde yetersizlikler ile kısıtlı ve tekrarlayan davranış, ilgi veya faaliyet örüntüleri

ile karakterize olan nörogelişimsel bir bozukluktur.¹ Yakın zamanda yapılan çalışmalar, OSB yaygınlığının giderek arttığını göstermektedir. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi raporuna göre, 2020 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Asst. Meryem Macit Efe, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye

E-posta: mrymmacit@gmail.com **ORCID:** orcid.org/0000-0002-7443-9505

Geliş Tarihi/Received: 25.07.2025 **Kabul Tarihi/Accepted:** 14.10.2025 **Epub:** 18.09.2026

Atıf/Cite this article as: Macit Efe M, Bayraktar U, Gülboy E, Aker Ş, Elçi ME, Taflan FB, Usta MB. What do we know about autism? An analysis of awareness levels among professional groups. Turk J Child Adolesc Ment Health. [Epub Ahead of Print]

Copyright© 2026 Yazar(lar). Türkiye Çocuk ve Gençlik Psikyatrisi Derneği adına Galenos Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NC-ND) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmış, açık erişimli bir makaledir.

her 44 çocuktan 1'inde OSB olduğu tahmin edilirken, bu oranın günümüzde her 31 çocuktan 1'i düzeyine ulaştığı bildirilmektedir.² Benzer şekilde Türkiye'de de OSB yaygınlığının arttığı bildirilmektedir. 2020 yılında İstanbul'da yapılan bir çalışmada, her 117 çocuktan 1'inde OSB olduğu tahmin edilmiştir.³ OSB tanısının yaşamın ilk üç yılında güvenli şekilde koyulabileceği gösterilmiştir.⁴ Amerikan Pediatri Akademisi, OSB'nin erken tanısında gelişimsel gözlemin yanı sıra tüm çocukların 18. ve 24. aylarda pediatri uzmanları tarafından OSB açısından taranmasını önermektedir.⁵ Türkiye'de OSB belirtileri gösteren çocukların ilk başvuruları genellikle pediatristler ve çocuk ve ergen psikiyatrisi uzmanlarına olmaktadır. Standart tanısal değerlendirmelerin ardından nihai tanı ve özel eğitim merkezlerine yönlendirme ise çocuk ve ergen psikiyatrisi uzmanları aracılığıyla gerçekleşmektedir.⁶ Erken tanı ve ardından uygulanacak erken müdahale, çocukların gelişimleri için ihtiyaç duydukları hizmet ve desteğe ulaşmalarına; ilerleyici semptom gelişimini önleyerek uzun vadeli sonuçların iyileştirilmesine yardımcı olabilir.⁷

OSB, belirtilerin türü ve şiddeti bakımından farklılık gösteren heterojen durumları kapsayan bir terimdir.¹ Bu durum OSB'nin tanınmasını ve anlaşılmasını güçleştirebilmektedir. Nitekim OSB'nin tanınmaması; bireylerin yanlış yorumlanması ve dışlanması gibi sonuçlarla bu bireylerin günlük yaşamını olumsuz etkilemektedir. OSB'li bireyler, bu olumsuz deneyimleri toplumun birçok alanında olduğu gibi okullarda da yaşayabilmektedir.⁸ Bu nedenle, OSB yaygınlığındaki artış da göz önüne alındığında, OSB tanılı çocuklarla çalışması muhtemel eğitimcilerin bulunduğu alanlarda otizm farkındalığını değerlendirmek ve buna yönelik müdahaleler geliştirmek giderek daha önemli hale gelmektedir.⁹

1980'lerden bu yana çeşitli ülkelerde yürütülen birçok çalışma, farklı meslek gruplarındaki profesyonellerin otizm konusundaki farkındalığını değerlendirmiş ve OSB hakkındaki bilgi düzeyinde geniş farklılıklar olduğunu göstermiştir.¹⁰ Bu çalışmaların ilklerinden biri Stone¹¹ tarafından gerçekleştirilmiş olup, pediatri uzmanları, klinik psikologlar, okul psikologları, konuşma ve dil terapistleri gibi alandaki birçok uzman meslek grubunda yanlış algı ve anlayışların bulunduğu bildirilmiştir. OSB'li çocuklarla, ebeveynlerinden sonra en uzun ve yakın ilişkiyi kuran okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri gibi eğitimcilerin OSB konusundaki yetersiz farkındalığı; OSB'nin erken tanınmasını ve bu çocukların sağlık yetkililerine yönlendirilmesini aksatabileceği için önem taşımaktadır.¹² Ulusal literatür incelendiğinde, ülkemizde bugüne kadar OSB tanılı çocuklarla çalışması muhtemel eğitimcilerin otizm hakkındaki farkındalığına ilişkin az sayıda araştırma yayımlandığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada, okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin OSB hakkındaki farkındalığını ölçmek ve bu alandaki sınırlı sayıdaki araştırmaya katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma, ilişkisel tarama modellerinden yordayıcı ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlişkisel

tarama modelleri, iki ya da daha fazla değişkenin birlikte nasıl değiştiğini ortaya koyan araştırma desenleridir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Samsun ilinde görev yapan özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri ve usta öğreticiler oluşturmaktadır. Çalışmada katılımcıların cinsiyetleri, medeni durumları, eğitim düzeyleri, çalıştıkları kurumlar, otizmle ilgili bir eğitime katılıp katılmadıkları ve özel gereksinimli (ÖG) çocuklarla çalışma deneyimleri dikkate alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Veri Formu

Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, mesleği, çalışma süresi, otizmle ilgili herhangi bir eğitim alıp almadıkları ve ÖG çocuklarla çalışma deneyimine sahip olup olmadıklarına ilişkin bilgiler, araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form aracılığıyla toplanmıştır.

Otizm Farkındalık Ölçeği

Otizm Farkındalık Ölçeği (OFÖ), 2023 yılında Yazıcı ve Karsantık¹³ tarafından yetişkin bireylerin otizme ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Toplamda 32 maddeden oluşan ölçekte otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar (OSİYD, 6 madde), otizmde sosyal etkileşim ve iletişim (OSEİ, 6 madde), otizmin sebepleri (OS, 6 madde), otizmde arkadaş ilişkileri (OAİ, 4 madde), otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar (OMSTU, 4 madde), otizmde fiziksel özellikler (OFZÖ, 3 madde) ve otizmin erken uyarı işaretleri (OEÜİ, 3 madde) olmak üzere yedi faktör bulunmaktadır. Beşli Likert tipi (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) tipi olan ölçekten elde edilebilecek en düşük az puan 32, en yüksek çok puan ise 160'tır. Ölçekte 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 27, 28 ve 29 numaralı maddeler ters madde olarak kodlanmıştır; geri kalan diğer maddelerde yüksek puanlar alınması otizm farkındalığının arttığını göstermektedir. Ölçeğin hesaplanan Cronbach'ın alfa katsayısı değeri, genel toplam için 0,92'dir. Alt boyutlar için hesaplanan Cronbach'ın alfa katsayısı değeri ise OSİYD için 0,90; OSEİ için 0,91; OS için 0,84; OAİ için 0,91; OMSTU için 0,83; OFZÖ için 0,79 ve OEÜİ için 0,78 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından Google Formlar aracılığıyla oluşturulan çevrimiçi veri toplama formu aracılığıyla elde edilmiştir. Form, otizmle ilgili bir bilimsel etkinliğe katılan bireylere sunulmuştur. Katılımcılara öncelikle çalışma hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş; etkinlik arasında ise formun yer aldığı bağlantıya erişebilmeleri amacıyla bir karekod ekran üzerinden yansıtılmıştır. Gönüllülük esasına göre katılım sağlanan çalışmada, katılımcılar çalışmaya katılmak için çevrimiçi olarak yazılı onam vermiştir ve ilgilenen dinleyicilerden çevrimiçi formu doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların formdaki tüm maddeleri tamamlamaları yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür.

İstatistiksel Analiz

Veri analizlerine başlamadan önce veri setinde kayıp veri olup olmadığı kontrol edilmiş ve herhangi bir kayıp veriye rastlanmamıştır. Araştırmada yer alan değişkenlerin tanımlayıcı özelliklerini belirlemek amacıyla betimsel analizler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, veri setinden elde edilen puanlara ilişkin ortalama, ranj ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, verilerin dağılım özelliklerini değerlendirmek amacıyla çarpıklık, basıklık ve Shapiro-Wilk normallik testi sonuçları incelenmiştir. OMSTU ($p<0,05$) dışındaki tüm değişkenlerin dağılımı normal sınırlar içinde yer almaktadır.

Katılımcıların otizme yönelik farkındalık düzeyleri, OFÖ temel alınarak betimsel istatistiklerle incelenmiştir. Farkındalığın yeterli ve yetersiz olduğu alanları daha ayrıntılı ortaya koymak amacıyla, OFÖ'de en yüksek ve en düşük puan ortalamalarına sahip maddelere ilişkin yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Yaş, mesleki deneyim süresi ve OFÖ puanları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analiziyle incelenmiştir. Katılımcıların farkındalık düzeyleri; cinsiyet, otizmle ilgili bir eğitime katılım durumu ve daha önce ÖG bir çocukla çalışma deneyimi değişkenlerine göre bağımsız örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde, açık kaynaklı istatistiksel yazılım olan JASP (Versiyon 0.19.3.0) kullanılmıştır.

Araştırma Etiği

Araştırmanın başlangıcında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'na etik onay başvurusu yapılmıştır. Komisyonun 28.03.2025 tarihli toplantısında, 2025/118 sayılı kararla çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bulgular

Araştırmaya toplam 151 katılımcı (110 kadın, 41 erkek) dahil olmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır (%72,85). Medeni durum açısından değerlendirildiğinde, evli bireylerin oranı bekar bireylere göre daha yüksektir (%66,89 evli; %33,11 bekar). Eğitim düzeyi dağılımı incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun lisans mezunu olduğu (%64,25), bunu yüksek lisans (%21,85) ve lise (%10,59) mezunlarının izlediği, doktora düzeyinde ise sınırlı sayıda katılımcının bulunduğu (%3,31) görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık yarısı otizmle ilgili bir eğitime katıldığını belirtmiştir (%50,33). Ayrıca %55,63'ü daha ÖG çocuklarla çalışma deneyimi olduğunu ifade etmiştir. Kurum türüne göre dağılımda ise en fazla katılımcının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda görev yaptığı (%47,02), bunu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (%30,46) ve diğer kurumlar (%22,52) izlediği saptanmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Katılımcıların Otizm Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Tablo 2'de yer alan istatistikler incelendiğinde OFÖ genel toplam puanının (OFÖ-GTP) ortalaması 124,23 [standart sapma (SS)=13,11] olup ölçeğin tüm alt boyutlarında ortalama

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	110	72,85
Erkek	41	27,15
Medeni durum		
Bekar	50	33,11
Evli	101	66,89
Eğitim düzeyi		
Lise	16	10,59
Lisans	97	64,25
Yüksek lisans	33	21,85
Doktora	5	3,31
Çalışılan kurum		
Milli Eğitim Bakanlığı	71	47,02
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	46	30,46
Diğer	34	22,52
Otizm ile ilgili eğitim alma durumu		
Evet	76	50,33
Hayır	75	49,67
Özel gereksinimli çocuklarla çalışma tecrübesi		
Var	84	55,63
Yok	67	44,37

puanlar orta-üst düzeydedir. En yüksek varyans değerine sahip alt boyut OSEİ ($\bar{X}=22,98$; $SS=4,94$), en düşük varyansa sahip alt boyut ise OMSTU ($\bar{X}=18,70$; $SS=1,92$) olmuştur.

OFÖ kapsamında yer alan her bir maddenin betimsel istatistikleri incelenerek, katılımcıların otizme ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyleri madde düzeyinde analiz edilmiştir. Bulgular Tablo 3 ve Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 3'te yer alan madde düzeyindeki betimsel bulgular incelendiğinde, katılımcıların otizm farkındalığının bazı alt boyutlarda oldukça yüksek, bazılarında ise görece düşük düzeyde olduğu görülmektedir. En yüksek ortalamaya sahip madde, "Erken müdahalelerin otizm kaynaklı problemlerin iyi yönde gelişmesinde önemli bir yere sahip olduğuna" (Madde 24; $\bar{X}=4,84$; $SS=0,435$) yönelik ifadedir. Bunu sırasıyla eğitsel müdahalelerin etkisi (Madde 25; $\bar{X}=4,76$; $SS=0,562$), otizm belirtilerinin bireyler arasında farklılık gösterebileceği (Madde 26; $\bar{X}=4,67$; $SS=0,608$), göz teması kurmama (Madde 7; $\bar{X}=4,37$; $SS=0,772$) ve yineleyici davranışların varlığı (Madde 4; $\bar{X}=4,36$; $SS=0,769$) izlemektedir.

Buna karşın, en düşük ortalamaya sahip maddeler, OAİ ve yanlış inanışlarla ilişkili alt boyutlarda yoğunlaşmaktadır: "Bireyin arkadaş edinmek istememesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna" (Madde 22; $\bar{X}=2,89$; $SS=1,252$), "Televizyon/bilgisayar gibi teknolojik aletlerin fazla kullanımının, otizmin sebepleri arasında olduğuna" (Madde 13; $\bar{X}=3,00$; $SS=1,230$), "Bireyin yalnız olmayı tercih etmesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna" (Madde 21; $\bar{X}=3,23$; $SS=1,306$), "Bireyin farklı fiziksel özelliklerinin olmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna" (Madde 27; $\bar{X}=3,25$; $SS=1,207$) ve "Bireyin akranlarına karşı

Tablo 2. Değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	$\bar{X}$	Min.	Maks.	SS	S ^a	K ^b	SW ^c
1. Yaş	35,87	18	61	9,50	0,24	-0,41	0,98
2. Eğitim	16,18	12	22	1,88	-0,18	2,39	0,74 ⁺
3. Çalışma süresi (yıl)	11,09	0	37	8,82	0,71	-0,10	0,93 ⁺
4. OFÖ-GTP	124,23	84	155	13,11	-0,02	-0,18	0,99
5. OSİYD	24,75	12	30	3,83	-0,62	0,38	0,94 ⁺
6. OSEİ	22,98	8	30	4,94	-0,43	-0,25	0,95 ⁺
7. OS	21,49	6	30	5,63	-0,59	0,01	0,96 ⁺
8. OAİ	13,11	8	20	2,25	-0,21	-0,18	0,95 ⁺
9. OMSTU	18,70	7	20	1,92	-2,99	13,73	0,65 ⁺
10. OFZÖ	10,67	3	15	3,01	-,064	0,02	0,94 ⁺
11. OEÜİ	12,51	3	15	2,38	-1,10	1,69	0,87 ⁺

⁺: p<0,001, S^a: Skewness, K^b: Kurtosis, SW^c: Shapiro-Wilk, OFÖ-GTP: Otizm Farkındalık Ölçeği genel toplam puanı, OSİYD: Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar, OSEİ: Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim, OS: Otizmin sebepleri, OAİ: Otizmde arkadaş ilişkileri, OMSTU: Otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar, OFZÖ: Otizmde fiziksel özellikler, OEÜİ: Otizmin erken uyarı işaretleri, Min.: Minimum, Maks.: Maksimum, SS: Standart sapma

ilgisiz olmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna" (Madde 19; $\bar{X}$ =3,49; SS=1,182).

Tablo 4'te yer alan OFÖ'nün alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar incelendiğinde, katılımcıların otizme yönelik farkındalık puanlarının ölçeğin alt boyutları arasında değiştiği görülmektedir. En yüksek ortalama puan, müdahale sürecine ilişkin maddelerde gözlemlenmiştir ($\bar{X}$ =4,68). Benzer şekilde, erken uyarı işaretlerine ilişkin alt boyutta da görece yüksek bir ortalama puan ($\bar{X}$ =4,18) dikkat çekmektedir. Sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar ($\bar{X}$ =4,13) ile sosyal etkileşim ve iletişim ($\bar{X}$ =3,86) boyutlarında elde edilen ortalama puanlar, katılımcıların otizmin temel semptomlarına yönelik farkındalıklarının genel olarak olumlu düzeyde olduğunu göstermektedir. Öte yandan, OS'ye yönelik ifadelerden oluşan alt boyuttaki soruların ters puanlanması göz önüne alındığında, ortalama puanın ($\bar{X}$ =3,58) nispeten yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde puanlanan fiziksel özellikler alt boyutunda da yüksek bir ortalama puan ($\bar{X}$ =3,56) elde edilmiştir.

Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmada, OFÖ ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar ile katılımcıların yaş, çalışma süresi ve toplam eğitim süreleri arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson'ın korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5'te yer alan analiz sonuçlarına göre yaş ile eğitim düzeyi ($r=0,46$; $p<0,001$) ve çalışma süresi ($r=0,86$; $p<0,001$) arasında güçlü ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bunun yanı sıra OFÖ-GTP ile OSİYD ($r=0,77$; $p<0,001$), OSEİ ($r=0,70$; $p<0,001$), OAİ ($r=0,46$; $p<0,001$), OMSTU ($r=0,51$; $p<0,001$), ve OEÜİ ($r=0,62$; $p<0,001$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu bulgular, katılımcıların genel farkındalık puanlarının alt boyutlarla uyumlu olarak arttığını göstermektedir.

Bağımsız Örneklem T-Testi Analizlerine İlişkin Bulgular

Bu araştırmada, katılımcıların otizm farkındalık düzeylerinin bazı demografik ve deneyimsel değişkenler açısından anlamlı

Tablo 3. Otizm Farkındalık Ölçeği'nde katılımcılar tarafından en yüksek ve en düşük puanlanan maddelere ilişkin betimsel istatistikler

En düşük puanlı maddeler			En yüksek puanlı maddeler		
Madde no	$\bar{X}$	SS	Madde no	$\bar{X}$	SS
Madde 22	2,89	1,252	Madde 24	4,84	0,435
Madde 13	3,00	1,230	Madde 25	4,76	0,562
Madde 21	3,23	1,306	Madde 26	4,67	0,608
Madde 27	3,25	1,207	Madde 7	4,37	0,772
Madde 19	3,49	1,182	Madde 4	4,36	0,769

SS: Standart sapma

Tablo 4. Otizm Farkındalık Ölçeği'nde katılımcıların en yüksek ve en düşük puan aldıkları maddelere ilişkin betimsel istatistikler

Alt boyut	Madde numaraları	$\bar{X}$	SS
OSYD	1-6	4,12	0,16
OSEİ	7-12	3,86	0,29
OS	13-18	3,58	0,38
OAİ	19-22	3,28	0,28
OMSTU	23-26	4,68	0,16
OFZÖ	27-29	3,56	0,26
OEÜİ	30-32	4,18	0,21

OSİYD: Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar, OSEİ: Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim, OS: Otizmin sebepleri, OAİ: Otizmde arkadaş ilişkileri, OMSTU: Otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar, OFZÖ: Otizmde fiziksel özellikler, OEÜİ: Otizmin erken uyarı işaretleri, SS: Standart sapma

farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla cinsiyet, otizmle ilgili bir eğitime katılma ve ÖG çocuklarla çalışma deneyimine sahip olma değişkenlerine göre otizm farkındalık puanları bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Bulgular Tablo 6-8'de sunulmuştur.

Tablo 6'da yer alan analiz sonuçlarına göre OFÖ-GTP açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t(149)=-1,68$; $p=0,98$; $\eta^2=0,308$]. Alt boyutlar incelendiğinde, OSİYD alt boyutunda kadınların erkeklere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığı bulunmuştur [$t(149)=-2,12$; $p=0,01$; $\eta^2=-0,389$]. Diğer alt boyutlarda ise cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 7'de yer alan analiz sonuçlarına göre OFÖ-GTP açısından bekar ve evli bireyler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t(149)=0,63$; $p=0,44$; $\eta^2=0,109$]. Ölçeğin alt boyutları

incelendiğinde, yalnızca OS alt boyutunda evli bireylerin puanlarının bekar bireylere kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur [$t(149)=-0,69$; $p=0,03$; $\eta^2=-0,119$]. Diğer alt boyutlarda elde edilen farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$); ancak OSİYD ve OSEİ alt boyutlarında orta düzeyde etki büyüklüğü gözlenmiştir.

Tablo 8'de yer alan analiz sonuçlarına göre, otizmle ilgili eğitime katılan ve katılmayan bireyler arasında OFÖ-GTP açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t(149)=0,08$; $p=0,93$; $\eta^2=0,014$]. Ölçeğin diğer alt boyutları olan OSİYD, OSEİ, OS,

Tablo 5. Değişkenlere ilişkin korelasyon sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Yaş	1										
2. Eğitim	0,46*	1									
3. Çalışma süresi (yıl)	0,86*	0,40	1								
4. OFÖ-GTP	-0,06	0,14	-0,02	1							
5. OSİYD	-0,13	-0,00	-0,12	0,77*	1						
6. OSEİ	0,04	0,16	0,03	0,70*	0,68*	1					
7. OS	-0,3	0,04	-0,01	0,43*	0,01	-0,17**	1				
8. OAİ	0,08	0,12	0,09	0,46*	0,47*	0,62*	-0,26*	1			
9. OMSTU	-0,12	-0,00	-0,09	0,51*	0,40	0,34	0,02	0,22**	1		
10. OFZÖ	-0,01	0,13	0,03	0,25	-0,11	-0,25**	0,55	-0,36	0,00	1	
11. OEÜİ	-0,11	0,05	-0,02	0,62*	0,54*	0,58*	-0,10	0,48	0,38*	-0,15	1

*: $p<0,001$; **: $p<0,05$; OFÖ-GTP: Otizm Farkındalık Ölçeği genel toplam puanı, OSİYD: Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar, OSEİ: Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim, OS: Otizmin sebepleri, OAİ: Otizmde arkadaş ilişkileri, OMSTU: Otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar, OFZÖ: Otizmde fiziksel özellikler, OEÜİ: Otizmin erken uyarı işaretleri

Tablo 6. Cinsiyete ilişkin bağımsız örneklem t-testi analizlerinin sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	SS	t	sd	p	η^2
OFÖ-GTP	Erkek	41	121,31	13,21	-1,68	149	0,98	-0,308
	Kadın	110	125,32	12,97				
OSİYD	Erkek	41	23,68	4,80	-2,12	149	0,01	-0,389
	Kadın	110	25,15	3,33				
OSEİ	Erkek	41	22,43	5,29	-0,83	149	0,32	-0,152
	Kadın	110	23,19	4,81				
OS	Erkek	41	21,46	6,05	-0,03	149	0,58	-0,006
	Kadın	110	21,50	5,49				
OAİ	Erkek	41	12,46	2,28	-2,19	149	0,58	-0,401
	Kadın	110	13,35	2,19				
OMSTU	Erkek	41	18,46	2,07	-0,92	149	0,96	-0,170
	Kadın	110	18,79	1,87				
OFZÖ	Erkek	41	11,04	3,44	0,92	149	0,08	0,170
	Kadın	110	10,53	2,84				
OEÜİ	Erkek	41	11,75	2,28	-2,43	149	0,84	-0,445
	Kadın	110	12,80	2,36				

OFÖ-GTP: Otizm Farkındalık Ölçeği genel toplam puanı, OSİYD: Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar, OSEİ: Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim, OS: Otizmin sebepleri, OAİ: Otizmde arkadaş ilişkileri, OMSTU: Otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar, OFZÖ: Otizmde fiziksel özellikler, OEÜİ: Otizmin erken uyarı işaretleri, SS: Standart sapma, sd: Serbestlik derecesi

OAI, OMSTU, OFZÖ ve OEÜİ açısından da gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$). Tablo 9'da yer alan analiz sonuçlarına göre yalnızca OS alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur

[$t(149)=-2,12$; $p=0,03$; $\eta^2=-0,348$]. Diğer tüm alt ölçeklerde elde edilen farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Ancak OAI [$t(149)=1,87$; $p=0,06$; $\eta^2=0,307$] ve OMSTU [$t(149)=1,45$; $p=0,14$; $\eta^2=0,238$] alt boyutlarında orta-yüksek

Tablo 7. Medeni duruma ilişkin bağımsız örneklem t-testi analizlerinin sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	SS	t	sd	p	η^2
OFÖ-GTP	Bekar	50	125,20	13,74	0,63	149	0,44	0,109
	Evli	101	123,76	12,83				
OSİYD	Bekar	50	25,70	3,81	2,15	149	0,51	0,373
	Evli	101	24,28	3,77				
OSEİ	Bekar	50	23,78	5,66	1,39	149	0,08	0,241
	Evli	101	22,59	4,51				
OS	Bekar	50	21,04	6,53	-0,69	149	0,03	-0,119
	Evli	101	21,71	5,14				
OAI	Bekar	50	13,34	2,46	0,87	149	0,24	0,151
	Evli	101	13,00	2,14				
OMSTU	Bekar	50	18,82	1,57	0,52	149	0,96	0,091
	Evli	101	18,64	2,08				
OFZÖ	Bekar	50	9,70	3,07	-2,86	149	0,75	-0,495
	Evli	101	11,15	2,87				
OEÜİ	Bekar	50	12,82	2,37	1,10	149	0,71	0,191
	Evli	101	12,36	2,38				

OFÖ-GTP: Otizm Farkındalık Ölçeği genel toplam puanı, OSİYD: Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar, OSEİ: Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim, OS: Otizmin sebepleri, OAI: Otizmde arkadaş ilişkileri, OMSTU: Otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar, OFZÖ: Otizmde fiziksel özellikler, OEÜİ: Otizmin erken uyarı işaretleri, SS: Standart sapma, sd: Serbestlik derecesi

Tablo 8. Otizm ile ilgili bir eğitime katılma durumuna ilişkin bağımsız örneklem t-testi analizlerinin sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	SS	t	sd	p	η^2
OFÖ-GTP	Evet	76	124,32	12,46	0,08	149	0,93	0,014
	Hayır	75	124,14	13,83				
OSİYD	Evet	76	24,88	3,80	0,40	149	0,68	0,066
	Hayır	75	24,62	3,87				
OSEİ	Evet	76	23,11	4,77	0,32	149	0,74	0,053
	Hayır	75	22,85	5,13				
OS	Evet	76	21,00	5,47	-1,07	149	0,28	-0,175
	Hayır	75	21,98	5,77				
OAI	Evet	76	13,14	2,00	0,17	149	0,86	0,029
	Hayır	75	13,08	2,48				
OMSTU	Evet	76	18,77	1,84	0,46	149	0,63	0,077
	Hayır	75	18,62	2,01				
OFZÖ	Evet	76	10,80	3,07	0,52	149	0,60	0,085
	Hayır	75	10,54	2,96				
OEÜİ	Evet	76	12,60	2,23	0,45	149	0,64	0,075
	Hayır	75	12,42	2,53				

OFÖ-GTP: Otizm Farkındalık Ölçeği genel toplam puanı, OSİYD: Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar, OSEİ: Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim, OS: Otizmin sebepleri, OAI: Otizmde arkadaş ilişkileri, OMSTU: Otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar, OFZÖ: Otizmde fiziksel özellikler, OEÜİ: Otizmin erken uyarı işaretleri, SS: Standart sapma, sd: Serbestlik derecesi

Tablo 9. Özel gereksinimli olan çocuklarla çalışma deneyimine sahip olma durumuna göre otizm farkındalık puanlarının bağımsız örneklem t-testi ile karşılaştırılması

	Grup	n	$\bar{X}$	SS	t	sd	p	η^2
OFÖ-GTP	Evet	84	124,28	12,70	0,04	149	0,96	0,008
	Hayır	67	124,17	13,70				
OSİYD	Evet	84	24,69	3,84	-0,23	149	0,81	-0,038
	Hayır	67	24,83	3,84				
OSEİ	Evet	84	23,27	4,98	0,79	149	0,42	0,131
	Hayır	67	22,62	4,89				
OS	Evet	84	20,63	5,81	-2,12	149	0,03	-0,348
	Hayır	67	22,56	5,24				
OAİ	Evet	84	13,41	2,27	1,87	149	0,06	0,307
	Hayır	67	12,73	2,17				
OMSTU	Evet	84	18,90	1,79	1,45	149	0,14	0,238
	Hayır	67	18,44	2,06				
OFZÖ	Evet	84	10,78	3,07	0,50	149	0,61	0,082
	Hayır	67	10,53	2,95				
OEÜİ	Evet	84	12,58	2,21	0,38	149	0,70	0,063
	Hayır	67	12,43	2,58				

OFÖ-GTP: Otizm Farkındalık Ölçeği genel toplam puanı, OSİYD: Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar, OSEİ: Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim, OS: Otizmin sebepleri, OAİ: Otizmde arkadaş ilişkileri, OMSTU: Otizmde müdahale sürecinde temel unsurlar, OFZÖ: Otizmde fiziksel özellikler, OEÜİ: Otizmin erken uyarı işaretleri, SS: Standart sapma, sd: Serbestlik derecesi

düzeyde etki büyüklükleri gözlenmiş olup deneyimli grubun daha yüksek puanlar aldığı dikkat çekmektedir.

Tartışma

Bu çalışma, Samsun ilinde görev yapan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinden oluşan 151 katılımcının otizm farkındalığını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, katılımcıların otizmle ilgili bilgi düzeylerini ve bu bilgi düzeylerinin mesleki uygulamalar üzerindeki etkilerini anlamak açısından önem taşımaktadır.

Araştırmamızın sonuçları, katılımcıların otizm farkındalık düzeylerinin özellikle erken müdahale ve eğitsel uygulamalar konularında yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. En yüksek puan ortalamalarının, otizmde erken müdahalenin önemine ilişkin ifadelerde elde edildiği görülmektedir. Bu durum, katılımcıların otizme yönelik müdahale süreçlerinin gerekliliğini anladıklarını göstermektedir. Yeterli olmamakla birlikte bu bulgu umut vericidir; çünkü Türkiye’de otizmlili çocukların tanınması için standart bir sevk sistemi mevcut değildir ve şüpheli durumlarda kapsamlı bir değerlendirme için sevk etmek genellikle bu bireylerle ilk teması kuran okul öncesi veya ilkököl öğretmeni gibi profesyonellerin sorumluluğundadır.¹⁴ Benzer şekilde katılımcılar, otizmlili bir çocuğun göz teması kurmada zorluk yaşayabileceğinin ve yineleyici davranışlar sergileyebileceğinin farkındadır. Karabekiroğlu ve ark.’nın¹⁵ yaptığı bir çalışmada, çalışmamızın bulgularıyla uyumlu olarak ilkököl öğretmenlerinin yaklaşık yarısı, otizmlili çocukların göz teması kurmakta zorlandığını ifade etmiştir.

Bununla birlikte katılımcıların OSEİ konusundaki farkındalıklarının olumlu düzeyde olduğu, ancak tutarsız bir şekilde OAİ konusunda daha düşük farkındalık sergiledikleri gözlenmiştir. Özellikle “Bireyin arkadaş edinmek istememesinin otizm belirtileri ile ilgili olduğuna”, “Bireyin yalnız olmayı tercih etmesinin otizm belirtileri ile ilgili olduğuna” ve “Bireyin akranlarına karşı ilgisiz olmasının otizm belirtileri ile ilgili olduğuna” maddelerinin en düşük puan ortalamasına sahip olduğu gözlenmiştir. 2020 yılında ülkemizde okul öncesi öğretmeni adaylarının otizm farkındalığını değerlendiren bir çalışmada, otizmin en iyi bilinen özelliğinin “sosyal ilişkilerde zorluk çekmek” olduğu saptanmıştır; bu bulgu çalışmamızla benzerlik göstermektedir.¹⁶ Ancak eğitimcilerin otizmde arkadaşlık ilişkileri konusundaki yanlış algıları, otizmlili bireylerle olan etkileşimlerini olumsuz yönde etkileyebilir ve bu bireylerin toplumsal yaşama entegrasyonunu zorlaştırabilir. Benzer şekilde katılımcıların, teknolojik aletlerin aşırı kullanımının otizme yol açması gibi, OS hakkında yanlış ya da eksik bilgi ve inanışlara sahip olduğu gözlenmiştir. 2018 yılında ülkemizde yapılan bir çalışmada, çalışmamızla uyumlu olarak Türk öğretmenlerinin otizm hakkında zayıf bilgiye sahip olduğu bildirilmiştir.¹⁰ Aynı şekilde literatürdeki birçok çalışmada da öğretmenlerin otizmin nedenleri hakkındaki bilgi düzeylerinin genel olarak yetersiz olduğu tespit edilmiştir.^{12,17,18}

Çalışmamızda kadın katılımcıların OFÖ’nün OSİYD alt boyutunda erkeklere kıyasla anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı görülmüştür. Durmaz ve ark.’nın¹⁹ 2024 yılında yürüttüğü bir çalışmada, 217 çocuk koruma hizmetleri personelinin OSB hakkındaki bilgisi araştırılmış ve çalışmamızla benzer şekilde

kadın cinsiyetin daha yüksek OSB farkındalığı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Kadınların toplumsal rolleri gereği bakım verme süreçlerine daha çok dahil oldukları düşünüldüğünde, bu bulgu şaşırtıcı olmayabilir. Benzer şekilde çalışmamızda medeni durumun OFÖ'nün OS alt boyutunda anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür. Çalışmamızla uyumlu olarak literatürdeki yakın tarihli çalışmalarda da evli bireylerin otizm farkındalık düzeylerinin bekar bireylerden daha yüksek olduğu bildirilmiştir.^{20,21} Bu bulgu, evli bireylerin özellikle ebeveynlik rolü gereği bakım verme gibi süreçlerde daha fazla sorumluluk taşımaları ve bu nedenle çocuk gelişimi ile sağlık sorunları konusunda daha duyarlı ve bilgili olmaları ile ilişkilendirilebilir.

İlginç olarak, çalışmamızda otizmle ilgili bir eğitime katılan ve katılmayan bireyler arasında otizm farkındalığı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. 2023 yılında Almanya'da 887 öğretmen üzerinde yürütülen bir çalışmada, otizmle ilgili eğitim alan öğretmenlerin farkındalık puanlarının daha yüksek olduğu görülmüş; ancak bu fark, çalışmamıza paralel olarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.²² Benzer şekilde Vincent ve Ralston²³ öğretmenlerin otizm konusunda daha fazla eğitim ve destek almaları gerektiğini belirtmiştir. Bu bulgular, otizmle ilgili eğitimlerin farkındalık düzeylerinde anlamlı bir artış sağlamadığını ve dolayısıyla bu tür eğitim programlarının etkililiğinin sorgulanabileceğini düşündürmektedir. Ülkemizde kapsayıcı ve özel eğitim hizmetleri konusunda yasal çerçeveler bulunsun da, bu hizmetler sağlayacak eğitimcilerin yeterli olmaması ve uygun fiziksel ortamların eksikliği ciddi bir sorun teşkil etmektedir.¹⁶ Ülkemizde 2006 yılında tüm öğretmen eğitim programlarında kapsayıcı ve özel eğitim derslerinin bulunması zorunlu hale getirilmiştir. Ancak Yasar ve Cronin²⁴ ifade ettiği üzere, üniversitelerin büyük bir kısmı otizmlili bireyler için öğretmen ve uzman yetiştirecek yeterli programlara sahip değildir. Bu sebeple Türkiye'de OSB alanında uzmanlaşmış profesyonellere ve üniversite eğitim programlarını güçlendirecek akademik kadrolara gereksinim bulunmaktadır.^{16,24} Benzer şekilde, ÖG çocuklarla deneyimi olmayan katılımcıların OS'ye ilişkin sorularda ÖG çocuklarla deneyimi olan katılımcılara göre daha yüksek puan alması beklenmedik bir durumdur. Bu bulgu, 2024 yılında ülkemizde Durmaz ve ark.'nın¹⁹ yaptığı çalışmada OSB'li bir bireyle çalışma öyküsü olmasının daha yüksek OSB farkındalığı ile ilişkili bulunmasıyla uyumsuzdur. Çalışmamızdaki örneklem özellikleri, otizm eğitimi ve deneyiminin, otizm farkındalık düzeyinde anlamlı fark yaratmamasında belirleyici bir rol oynamış olabilir. Çalışmamızda katılımcılar okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinden oluşmaktadır. Literatür, bu gruptaki öğretmenlerin halihazırda otizmle ilgili temel bilgiye sahip olduğunu, dolayısıyla ek eğitimin fark yaratma potansiyelini sınırlayabileceğini ifade etmektedir.²⁵ Lindsay ve ark.²⁶ öğretmenlerin önceki mesleki deneyimlerinin farkındalık puanlarını dengeleyebileceğini, bu nedenle kısa süreli eğitimlerin ek bir katkı sağlamadığını vurgulamıştır. Ayrıca örneklem homojenliği, varyansın düşmesine ve gruplar arasında anlamlı farkların saptanamamasına yol açmış olabilir. Dolayısıyla daha çeşitli ve heterojen örneklemle yapılacak çalışmaların eğitimin ve deneyimin farkındalığa etkisini daha net ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızın açısından katılımcıların otizm konusundaki genel farkındalığının, uluslararası yazındaki benzer çalışmalara göre daha iyi olduğu değerlendirilebilir.^{27,28} Ulusal literatür incelendiğinde ise daha az sayıda benzer çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalardan biri 2010 yılında Yumak ve Akgül²⁹ tarafından yürütülmüş olup, ilköğretim yöneticileri ve öğretmenlerinin otizm hakkında sınırlı bilgi ve eğitime sahip olduğu bildirilmiştir. Rakap ve ark.'nın¹⁰ 2018 yılında yaptığı bir çalışmada, anaokulu, ilköğretim ve lise kademelerinde çalışan 478 öğretmen değerlendirilmiş; öğretmenlerin otizm hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğu, ancak bilgi düzeylerinin çalıştıkları kademeye göre değişkenlik gösterdiği ifade edilmiştir. Çalışmamızla uyumlu olarak, 2020 yılında ülkemizde yapılan bir çalışmada ise okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan 181 üniversite öğrencisinin otizm farkındalık düzeyi nispeten iyi olarak değerlendirilmiştir.¹⁶

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Çalışmamızın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, ulusal düzeyde temsili bir örnekleme ulaşılmaması amaçlanmış olsa da çalışmaya dahil edilen öğretmen sayısı nispeten az kalmıştır; bu durum, elde edilen bulguların genellenebilirliğini etkileyebilir. İkinci olarak, çalışmamızda veri toplama süreci çevrimiçi bir anket aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda teknolojik gelişmeler sayesinde çevrimiçi anketler çalışmalarda daha fazla tercih edilse de katılımcıların sosyodemografik bilgilerini hatalı girme ihtimali veya anketteki sorulara yanıt aramak için internete başvurması, sonuçların güvenilirliği ve doğruluğu üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir.^{30,31}

Sonuç

Çalışmamıza katılan bireylerin otizm konusundaki farkındalığının genel olarak iyi düzeyde olduğu ifade edilebilir. Katılımcılar, özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinden oluşmaktadır. OSB'li bireylerin ilk temaslarını çoğunlukla bu profesyonellerle kurduğu göz önüne alındığında, bu araştırma otizmin erken tespiti ve müdahalesi açısından kritik bir öneme sahiptir. OSB konusu, tüm öğretmen eğitim programlarının müfredatına veya ders dışı teorik ve uygulamalı eğitim programlarına dahil edilebilir. OSB yaygınlığındaki hızlı artış göz önüne alındığında, özellikle okul öncesi eğitim ve özel eğitim alanında öğretmenlerin farkındalığının artırılması büyük bir ihtiyaç haline gelmiştir. Eğitimcilerin otizmle ilgili gerekli bilgi ve farkındalığa sahip olması, toplumsal düzeyde OSB'li çocukların erken tanı almasını sağlayacak ve böylece bu bireylerin toplumsal entegrasyonunu kolaylaştıran sosyal, davranışsal ve entelektüel müdahalelerin hayata geçirilmesine olanak tanıyacaktır.

Etik

Etik Kurul Onayı: Araştırmanın başlangıcında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'na etik onay başvurusu yapılmıştır. Komisyonun 28.03.2025 tarihli toplantısında, 2025/118 sayılı kararla çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Hasta Onayı: Katılımcılar çalışmaya katılmak için çevrimiçi olarak yazılı onam vermiştir ve ilgilenen dinleyicilerden çevrimiçi formu doldurmaları istenmiştir.

Dipnotlar

Yazarlık Katkıları

Konsept: M.M.E., Ş.A., M.E.E., F.B.T., M.B.U., Dizayn: M.M.E., U.B., E.G., Ş.A., M.E.E., F.B.T., M.B.U., Veri Toplama veya İşleme: M.M.E., U.B., E.G., Ş.A., M.E.E., F.B.T., Analiz veya Yorumlama: U.B., E.G., M.B.U., Literatür Arama: M.M.E., Yazan: M.M.E., M.B.U.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

Kaynaklar

- American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5. 5th ed. Washington (DC): American Psychiatric Association; 2013.
- Shaw KA, Williams S, Patrick ME, Valencia-Prado M, Durkin MS, Howerton EM, Ladd-Acosta CM, Pas ET, Bakian AV, Bartholomew P, Nieves-Muñoz N, Sidwell K, Alford A, Bilder DA, DiRienzo M, Fitzgerald RT, Furnier SM, Hudson AE, Pokoski OM, Shea L, Tinker SC, Warren Z, Zahorodny W, Agosto-Rosa H, Anbar J, Chavez KY, Esler A, Forkner A, Grzybowski A, Agib AH, Hallas L, Lopez M, Magaña S, Nguyen RHN, Parker J, Pierce K, Prothro T, Torres H, Vanegas SB, Vehorn A, Zhang M, Andrews J, Greer F, Hall-Lande J, McArthur D, Mitamura M, Montes AJ, Pettygrove S, Shenouda J, Skowrya C, Washington A, Maenner MJ. Prevalence and early identification of autism spectrum disorder among children aged 4 and 8 years - autism and developmental disabilities monitoring network, 16 sites, United States, 2022. *MMWR Surveill Summ*. 2025;74:1-22.
- Oner O, Munir KM. Modified checklist for autism in toddlers revised (MCHAT-R/F) in an urban metropolitan sample of young children in Turkey. *J Autism Dev Disord*. 2020;50:3312-3319.
- Zwaigenbaum L, Bryson S, Garon N. Early identification of autism spectrum disorders. *Behav Brain Res*. 2013;251:133-146.
- Lipkin PH, Macias MM; Council on Children with Disabilities, Section on Developmental and Behavioral Pediatrics. Promoting optimal development: identifying infants and young children with developmental disorders through developmental surveillance and screening. *Pediatrics*. 2020;145:e20193449.
- Çitil G, Çöp E, Açıkel SB, Sarı E, Karacan CD, Şenel S. Assessment of the knowledge and awareness of pediatric residents and pediatricians about autism spectrum disorder at a single center in Turkey. *J Community Psychol*. 2021;49:2264-2275.
- Zwaigenbaum L, Bauman ML, Choueiri R, Kasari C, Carter A, Granpeesheh D, Mailloux Z, Smith Roley S, Wagner S, Fein D, Pierce K, Buie T, Davis PA, Newschaffer C, Robins D, Wetherby A, Stone WL, Yirmiya N, Estes A, Hansen RL, McPartland JC, Natowicz MR. Early intervention for children with autism spectrum disorder under 3 years of age: recommendations for practice and research. *Pediatrics*. 2015;136 Suppl 1(Suppl 1):S60-S81.
- Brede J, Remington A, Kenny L, Warren K, Pellicano E. Excluded from school: autistic students' experiences of school exclusion and subsequent re-integration into school. *Autism Dev Lang Impair*. 2017;2:2396941517737511.
- Lane KL, Carter EW, Common EA, Jordan A. Teacher expectations for student performance: lessons learned and implications for research and practice. In: Cook BG, Tankersley M, Landrum TJ, editors. *Classroom behavior, contexts, and interventions: advances in learning and behavioral disabilities*. Vol. 25. Bingley (UK): Emerald Group Publishing Limited; 2012. p. 95-129.
- Rakap S, Balıkcı S, Kalkan S. Teachers' knowledge about autism spectrum disorder: the case of Turkey. *Turkish Journal of Education*. 2018;7:169-185.
- Stone WL. Cross-disciplinary perspectives on autism. *J Pediatr Psychol*. 1987;12:615-630.
- Arif MM, Niazy A, Hassan B, Ahmed F. Awareness of autism in primary school teachers. *Autism Res Treat*. 2013;2013:961595.
- Yazıcı MS, Karsantık İ. Otizm farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2023;58:18-40.
- Rakap S, Yucesoy-Ozkan S, Kalkan S. An analysis of Turkish pre-service teachers' knowledge of autism spectrum disorder: implications for teacher preparation programs. *SAGE Open*. 2016;6:1-11.
- Karabekiroğlu K, Çakin-Memik N, Özcan-Özel Ö, Toros F, Öztop D, Özbaran B, Çengel-Kültür E, Akbaş S, NurTaşdemir G, Ayaz M, Aydın C, Bildik T, Erermiş S, Yaman AK. Stigmatization and misinterpretations on ADHD and autism: a multi-central study with elementary school teachers and parents. *Turkish J Clin Psy*. 2009;12:79-89.
- Hıdıroğlu S, Lülecı NE, Karavus M, Karaketir SG, Karavus A. A study exploring the autism awareness of students attending the department of pre-school teacher education of a public University in Istanbul, Turkey. *Marmara Med J*. 2020;33:90-96.
- Al-Sharbatı MM, Al-Farsi YM, Ouhtit A, Waly MI, Al-Shafae M, Al-Farsi O, Al-Khaduri M, Al-Said ME, Al-Adawi S. Awareness about autism among school teachers in Oman: a cross-sectional study. *Autism*. 2015;19:6-13.
- Mavropoulou S, Padelıadu S. Greek teachers' perceptions of autism and implications for educational practice: a preliminary analysis. *Autism*. 2000;4:173-183.
- Durmaz N, Kandemir G, Kartal AT, Koç O. Knowledge of autism and attitudes toward autistic children: evaluation of child protection service staff in Türkiye. *Residential Treatment for Children & Youth*. 2025;42:420-435.
- Davun S, Sezerol MA. Evaluation of autism awareness and knowledge levels among Syrian migrants living in Türkiye. *Glob Ment Health (Camb)*. 2024;11:e44.
- ALRuwaiti BF, Alrashdi BAT, Mallick A, Alruwaiti TAM, Alanazi MF, Alruwaiti HFS, Alanazi WF, Alanazi WM, Altaymani AFM. Knowledge, attitude, and perception towards autism spectrum disorders among parents in Sakaka, Al-Jouf Region, Saudi Arabia: a cross-sectional study. *Healthcare (Basel)*. 2024;12:1596.
- Wittwer J, Hans S, Voss T. Inclusion of autistic students in schools: knowledge, self-efficacy, and attitude of teachers in Germany. *Autism*. 2024;28:2040-2052.
- Vincent J, Ralston K. Trainee teachers' knowledge of autism: implications for understanding and inclusive practice. *Oxford Rev Educ*. 2020;46:202-221.
- Yasar P, Cronin KA. Perspectives of college of education students in Turkey on autism spectrum disorders. *Int J Spec Educ*. 2014;29:61-75.
- Segall MJ, Campbell JM. Factors relating to education professionals' classroom practices for the inclusion of students with autism spectrum disorders. *Res Autism Spectr Disord*. 2012;6:1156-1167.
- Lindsay S, Proulx M, Thomson N, Scott H. Educators' challenges of including children with autism spectrum disorder in mainstream classrooms. *Int J Disabil Dev Educ*. 2013;60:347-362.
- Liu Y, Li J, Zheng Q, Zaroff CM, Hall BJ, Li X, Hao Y. Knowledge, attitudes, and perceptions of autism spectrum disorder in a stratified sampling of preschool teachers in China. *BMC Psychiatry*. 2016;16:142.

28. Wang J, Zhou X, Xia W, Sun C, Wu L, Wang J. Autism awareness and attitudes towards treatment in caregivers of children aged 3-6 years in Harbin, China. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.* 2012;47:1301-1308.
29. Yumak N, Akgül EM. Investigating elementary school administrators' and teachers' perceptions on children with autism. *Procedia Soc Behav Sci.* 2010;2:910-914.
30. Braunsberger K, Wybenga H, Gates R. A comparison of reliability between telephone and web-based surveys. *J Bus Res.* 2007;60:758-764.
31. Lefever S, Dal M, Matthíasdóttir Á. Online data collection in academic research: advantages and limitations. *Br J Educ Technol.* 2007;38:574-582.